

SZENT ATANÁZ GÖR. KAT. HITTUDOMÁNYI FŐISKOLA
INSTITUTUM SANCTO ATHANASIO NOMINATUM

ATHANASIANA

56

Nyíregyháza
2023

ATHANASIANA
a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola folyóirata

Alapítva 1995-ben

Főszerkesztő:
Ivancsó István

A szerkesztőbizottság tagjai:
Janka György, Szabó Péter, Véghseő Tamás, Vincze Krisztián

A szerkesztőség címe:
Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola
H 4400 Nyíregyháza
Bethlen G. u. 13–19.
Tel./Fax: +36/42/597-600
www.szentatanaz.hu
szentatanaz@szentatanaz.hu

Postacím:
H-4401 Nyíregyháza, Pf. 303

Felelős kiadó:
dr. Odrobina László mb. rektor

© Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, 2023

ISSN 1219-9915

Megrendelhető a fenti címek bármelyikén
Az egyes számok ára: 1.000 Ft

NÉMETH ISTVÁN

A vadállatok szerepe Dániel 7. fejezetében

TARTALOM: 1. Bevezetés; 2. Az apokaliptika; 3. Dániel 7; 3.1. Tenger; 3.2. Hibrid vadállat; 3.3. Négy; 4. Összegzés.

ISTVÁN NÉMETH: The Role of Beasts in Daniel 7

Chapter 7 in the Book of Daniel presents the figures of four sea beasts (Dan. 7:2B-8) and their interpretation (Dan. 7:15-27). The present study seeks to answer the questions what the function of these feasts is and what theological message they convey. First, a brief overview of Apocalypticism, as a framework within which the selected chapter may be interpreted, is provided, followed by an examination of the system of symbols found in Dan. 7, with special emphasis on the symbolism of the sea, hybridity and the number 'four'. These elements help to reveal what characteristics these beasts have and what authority the Divine Power employs to vanquish them nevertheless.

1. Bevezetés

Az Ószövetségben Dániel 7. fejezetében egyedülálló az, hogy a történelemnek a lefolyását, Izrael történetét olyan módon ábrázolják, mintha a nép folyamatos fenyegetettségben élne a vadállatoktól.¹

A fejezet kezdetének (Dn 7,2b–8) elbeszélése szerint Dániel álmában egy látomással szembesül, amely főszereplője a négy tengerből kimászó vadállat. Az első állat oroszlántestű és sasszárnyú (Dn 7,4), a második egy medve, amely félig felgyenesedett és fogai közt három borda található (Dn 7,5), a harmadik a négyfejű, négy madárszárnyú párduchoz hasonló lény (Dn 7,6) és végül a negyedik a szörnyű és rettenetes vadállat, ami semmihez sem hasonlítható (Dn 7,7–8). Azonban az elbeszélés szerint Dániel értetlenül áll a négy vadállat megjelenésének jelentése előtt, és az égi lények közül az egyik magyarázatára van szükség, hogy megtudja: a négy vadállat négy hatalom (Dn 7,15–27).

Ebben a tanulmányban azt vizsgáljuk, hogy ezeknek a vadállatoknak pontosan milyen szerepe van a szövegben, hogyan mutatja be őket az író, milyen más szimbólumokkal együtt tűnnek fel, amelyek konkretizálják a mondanivalójukat. Legin-

---

¹ Azonban meg kell jegyeznünk azt, hogy a nem kanonizált iratok között a Hének első könyvének 85–90. fejezetében egy hasonló történetelbeszéléssel találkozunk. A könyvnek ezen része az *Állatok apokaliptiszise* nevet kapta, ugyanis a zsidó nép története úgy van bemutatva, hogy a legfőbb bibliai szereplők állatokként szerepelnek, amelyeket nemegyszer ragadozó állatok – elnyomó hatalmak fenyegetnek. NICKELSBURG, G. W. E., *1 Enoch. A commentary on the book of 1 Enoch*, Minneapolis 2012, 354–356.

kább tehát nem arra koncentrálunk elsőként, hogy mely országokat szimbolizálhatják, vagy hogy a szerző honnan meríti az ihletét éppen ezeknek a vadállatoknak a szerepeltetéséhez, hanem sokkal inkább azt szeretnénk megvizsgálni, hogy a leírt szövegben a bemutatott vadállatoknak mi a szerepe és mondanivalója. Arra kereszük a választ, hogy miért úgy mutatja be a szerző ezeket a vadállatokat, ahogyan azt megteszi a Dn 7-ben, és ennek vajon milyen teológiai üzenete lehet.

2. Az apokaliptika

Elsőként azonban, ha választ akarunk kapni a fenti kérdésre, meg kell jegyezni, hogy a Dániel könyvének 7. fejezete a kanonizált iratok között található, apokaliptikus jegyeket magukon viselő szövegek egyik mintapéldánya. Ezért a megértéséhez tisztázni kell azt, hogy mit értünk apokaliptikán.

A kifejezés a német szakirodalomban fordul elő először 1832-ben, méghozzá a Jelenések könyvének magyarázatával kapcsolatban.² Azóta is ez a kifejezés számtalan különböző dologra utal a szakirodalomban, sokszor a világ végével foglalkozó irodalmat jelenti, másszor egy bizonyos teológiai irányzatra utal, ismét más szerzőknél irodalmi formákra és rendszerekre utal, és még lehetne tovább sorolni a különböző jelentéstartalmát az apokaliptika szónak.³

Ebben a tanulmányban azonban apokaliptikán olyan irodalmi műfajt értünk, amelyben kinyilatkoztatás történik elbeszélő környezetben, tehát elbeszélői keretek között egy természetfeletti lény eszkatologikus utalásokat tartalmazó és az eljövendő világ képével foglalkozó üzenetet ad át az emberi félnek.⁴ Az egész történetnek a kerete általában egy látomás vagy álom. Egy olyan hosszabb elbeszélés, amelyben titkos és a látók számára elsőre értelmezhetetlen dolgok kerülnek középpontba, amelyeket azonban a mennyei szférából valaki megmagyaráz.⁵ Nagy általánosságban az íráskor pszeudonim iratok, azaz nem nevezi meg saját magát a szerző, hanem az iratot valamilyen híres, korábban élt személynek a neve alatt készíti el.⁶ Az iratok nagy többsége valamilyen szimbólumot tartal-

---

² COLLINS, J. J., „What is Apocalyptic Literature?“, in COLLINS, J. J. (ed.), *The Oxford Handbook of Apocalyptic Literature*, Oxford – New York 2014, 1.

³ STURM, R. E., „Defining the Word ‘Apocalyptic’: A Problem In Biblical Criticism“, in MARCUS, J. – SOARDS, M. L. (ed.), *Apocalyptic And The New Testament. Essays in Honor of J. Louis Martyn*, London 1989, 17.

⁴ COLLINS, „What is Apocalyptic Literature?“, 2–5. Természetesen azonban tudatában vagyunk annak, hogy ezt a definíciót is számos kutató megkérdőjelezi vagy kiegészíti. Sokkal nagyobb hangsúlyt fektetnek arra, hogy az apokaliptikának mint műfajnak leginkább az a sajátja, hogy egy apokaliptikus világnézetből táplálkozik. Vagyis a leghangsúlyosabb az a teológiai felfogás és nézőpont, és ebből fakad csupán az apokaliptikus jegyeket magán hordó irodalomnak a születése. ARCARI, L., *Vedere Dio. Le apocalissi giudaiche e protocristiane (IV sec. a.C. – II sec. d.C.)*, Roma 2020, 22.

⁵ KOCH, K., *Ratlos vor der Apokalypik. Eine Streitschrift über ein vernachlässigtes Gebiet der Bibelwissenschaft und die schädlichen Auswirkungen auf Theologie und Philosophie*, Gütersloh 1970, 20–21.

⁶ Ennek az oka nem egyértelmű az apokaliptikus irodalomban, hiszen egyértelműen egyik író sem árulja el, hogy miért választja a pszeudonimitást, ezért számos teória keletkezett magyarázatként. Elsőként

maz,⁷ amelynek eredete vagy bibliai, vagy pedig a kortárs profán irodalomban található.

Az apokaliptikának mint irodalmi műfajnak a megszületését elsősorban a történelmi szituáció befolyásolja, ami hatással volt a közösségekre és többek között az írókra is,⁸ tehát röviden fel kell vázolni azt a történelmi helyzetet, amely az egyik meghatározó impulzust nyújtotta az apokaliptika irodalmi műfajának kialakulásához.

Az apokaliptikus művek keletkezésének idejét nagy általánosságban a Kr. e. III. század és a Kr. u. II. század közé szoktuk datálni.⁹ Ebben az időszakban a zsidó közösség nagy változásokat él meg történelmi, társadalmi, kulturális és vallási fronton, kezdve a hellenizációtól egészen a római fennhatósággal való együttélésig.¹⁰

Az apokaliptika azonban ezen változások egyik szegmensére reagál, ugyanis az iratok nagy többségének általános jellemzője az, hogy az író és a közössége valamilyen szellemi, vallási, népi elnyomást él meg. Ezekben az írásokban az író és valószínűleg a közössége is olyannak találja helyzetét az emberi történelemben, hogy nem lát semmilyen emberi reményt arra, hogy az megváltozzon magától, hanem az Istennek a közbeavatkozását várja.¹¹ Ez az isteni beavatkozás pedig az ítéleten keresztül történik meg. Az apokaliptikus iratok nagy része bemutatja az idők végét: az ítéletet. Ez az ítélet pedig változást hoz el az emberek és sokszor a természet számára is, ennek a változásnak a bemutatására pedig természeti katasztrófák képét használja az író.¹²

Tehát a szerző egy történelmi és egzisztenciális krízisre keres békés választ. Ugyanis nem erőszakhoz folyamodnak, hogy az elnyomástól megszabaduljanak,

---

azzal lehet számolni, hogy a szerző veszélyben érezhette magát valamilyen üldöztetés és krízis miatt, ami miatt csak álnéven vállalhatja az iratot. Azonban ezt kizárnánk, hiszen az apokaliptikus irodalom egyik fő célkitűzése pacifista, és nem az emberi hatalomban, hanem az Istenben keresi a végső lehetőséget. Esetlegesen azt feltételezhetjük, hogy az adott kultúrkörben különös tisztelete volt a korábbi generációknak, azonban erre hiányzik a konkrét utalás a zsidó irodalomban. Egy olyan teória is napvilágot látott, amelyben a pszeudonima magyarázata nem más, mint egyfajta nagyobb olvasóközönségnek a megnyerése. Azonban nem tartjuk valószínűnek, hogy ilyen reklámfogással éltek volna a zsidó kultúrkörben. A legelképzelhetőbb talán az főleg a Dániel könyvével kapcsolatban, hogy létezett egy korai szöveggyűjtemény a két korporatív személy közül, amely a későbbiekben folyamatosan bővült, és így tulajdonképpen szinte természetesen, magától alakult ki a pszeudonimitás. RUSSELL, D. S., *L'apocalittica giudaica (200 a.C. – 100 d.C.)*, Brescia 1991, 168–180.

⁷ Ha csupán a Dn 7-re gondolunk: találkozzunk többek között hibrid állatok szimbólumával, különleges számokkal (3; 3,5; 4; 7; 10...), a tenger képével stb.

⁸ Azonban óvatosan kell azzal a kifejezéssel bánnunk, hogy létezett volna egy egységes apokaliptikus mozgalom, amelyen belül a különböző írók hasonló írásokat készítettek volna, ugyanis azzal kell szembesülnünk, hogy az eltérő könyvek és írások, amelyek bár hasonló stílusjegyeket hordoznak magukon, mégis különböző teológiai tartalommal bírnak. Collins, J. J., *The Apocalyptic Imagination. An Introduction to Jewish Apocalyptic Literature*, Grand Rapids – Cambridge ²1998, 37–38.

⁹ RUSSELL, *L'apocalittica giudaica (200 a.C. - 100 d.C.)*, 33.

¹⁰ MURPHY, F. J., *Apocalypticism in the Bible and Its World*, Grand Rapids 2012, 3.

¹¹ SCHMITHALS, W., *Die Apokalyptik. Einführung und Deutung*, Göttingen 1973, 32–34.

¹² KOCH, *Ratlos vor der Apokalyptik*, 25–27.

hanem sokkal inkább abban bíznak, hogy az Isten szabadítja meg őket a nehéz helyzetükből.

Összességében tehát az apokaliptika mint irodalmi műfaj és irodalmi irányzat a békés és pacifista apokaliptikus gondolkodásból forrasozhat. Hiszen az alapvető történelmi szituáció és gondolat az a teológiai remény, hogy az Isten közbeavatkozik a történelem lefolyásába és megszabadítja az embert a nehézségből.

3. Dániel 7

A Bibliában az első apokaliptikusnak nevezhető mű a Dániel könyve,¹³ amely nagy összetettséget és komplexitást mutat mind nyelvileg, mind tartalmát tekintve,¹⁴ viszont az apokaliptikáról korábban leírtak nagy része érvényes Dániel 7. fejezetére.

Dániel látomásában a négy tengeri vadállat megjelenéséről, valamint az Ősereg és az Emberfia győzelméről értesül. A látomás teljes értelmét azonban csak a mennyei szféra egyik tagja tudja megmagyarázni a látnoknak. A keretelbeszélés tehát teljesen egyezik az apokaliptikában mutatkozó jegyekkel, illetve azt is megfigyelhetjük, hogy az ítélet, illetve a szimbólumok (tenger, számok, állatok) jelentős szerepet játszanak ebben a fejezetben. A kialakult feszültség – a vadállatoknak a megjelenése – azonban nem emberi hatalommal oldódik meg a fejezet elbeszélése szerint, hanem az Ősereg és az ő szférája az, aki és amely a vadállatoknak a végét vagy éppenséggel a hatalom elvesztését jelenti (Dn 7,11–12). Tehát ez a rész is tipikusan tartalmazza azt a felfogást, hogy az író közössége valamilyen elnyomást él meg (az állatok megjelenése), de az Isten közbeavatkozik és megmenti őket, és egy pozitívabb jövőt ígér (a negyedik vadállat elpusztulása), és végül az Emberfia eljövetelét – az örökké tartó hatalmat jövendőli meg. Valóban úgy tűnik, hogy Dániel 7. fejezete klasszikus apokaliptikus mű.

Az elbeszélést olvasva arra tudunk következtetni, hogy a Makkabeus-felkelés időszakában íródhatott ez a rész. Bár a szövegben semmilyen konkrét utalást nem találunk közvetlenül a Makkabeus-felkelésre, mégis a vadállatok bemutatása, különösképpen a negyedik rettenetes vadállat és a kis szarv a legnagyobb valószínűséggel Antiochus Epifánészra¹⁵ és a görög időkre utal vissza.¹⁶

---

¹³ Természetesen le kell szögeznünk azt, hogy Dániel könyve előtt már léteztek apokaliptikus jegyeket magukon hordó írások, amelyek azonban nem kerültek bele a kánoni iratok közé. NAJMAN, H., „The Inheritance of Prophecy in Apocalypse”, in COLLINS, *The Oxford Handbook of Apocalyptic Literature*, 40. Sőt azt is szem előtt kell tartanunk, hogy a prófétai irodalomban is találunk az apokaliptikához hasonló elbeszéléseket, különösen Zakariás próféta könyvének második részében.

¹⁴ A kanonizált könyvben találunk héber, arám és görög nyelvű részeket, valamint az 1–6. fejezetben különböző, egymáshoz csak kevésbé kötődő novellákat találunk, amelyeknek a főszereplője Dániel, viszont a 7–12. fejezetig olyan látomásokról olvasunk, amelyeket Dániel saját maga mesél el egyes szám első személyben, a mű végén pedig két szintén különböző történetet olvashatunk, amelyeknek főszereplője Dániel (Zsuzsanna-elbeszélés, Bél-papok, Dániel és a sárkány).

¹⁵ SETTEMBRINI, M., *Daniele. Introduzione, traduzione e commento*, Milano 2019, 96–97.

¹⁶ Ennél a pontnál nem tartjuk szükségesnek, hogy bővebben kitérjünk Dániel könyve keletkezésének datálására, azonban az egyes kommentárok ezt jobban részletezik. MURPHY, *Apocalypticism*, 71–74.

A klasszikus egzegézis leggyakoribb kérdései a vadállatokkal kapcsolatban azal foglalkoztak, hogy pontosan mely országokat szimbolizálhatják az állatok. Ebbe a patrisztikus kortól egészen mostanáig húzódnó vitába jelenleg nem bocsátkoznánk bele, csak arra utalnánk, hogy a legelfogadottabb felfogás alapján Babilóniát, Médiát, Perzsiát és Görögországot jelezhetik a vadállatok.¹⁷ Bár maga a bibliai szöveg tartalmaz utalást arra, hogy ezek a vadállatok országokat szimbolizálnak, azonban meg kell jegyezni azt is, hogy szintén a bibliai szöveg szerint (Dn 7,11–12) bár a nagy és rettenetes vadállat elpusztul, a többi még egy meghatározott ideig életben maradt. Történelmi tény viszont, hogy Babilonnak, Médiának és Perzsiának hamarabb vége lett, mint a Görög Birodalomnak. Tehát lehet, hogy a vadállat-szimbolikát szó szerint szimbolikusan kell értelmezni és nem feltétlenül szükséges konkrét országokra vonatkoztatni.

A történet-kritikai egzegézis azt is vizsgálta, hogy milyen forrásokra támaszkodhat Dániel könyvének a szerzője fejezetének megírásakor, abból az alapfelvetésből kiindulva, hogy valamilyen mondakört akart utánozni és nem a saját történetét mutatja be. Azonban ezzel szemben is meg kell jegyezni azt, hogy valóban léteznek hasonló motívumok különböző korábbi bibliai és Biblián kívüli elbeszélésekben, és mindig hatnak az írókra a korábban olvasott történetek, de végső soron egy önálló és független elbeszélést találunk ebben a fejezetben.¹⁸

A jelenlegi kutatásnak az a célja, hogy arra találjon magyarázatot, mit szeretne üzeni a Dániel 7 írója azzal, hogy pontosan ezeket a szimbólumokat választotta ki művének megírásakor. Hiszen eddig a kutatás javarészt arra koncentrált, hogy mit

---

¹⁷Már az atyák korától kezdve vitatott téma, hogy pontosan mely országokat szimbolizálják az egyes állatok. Itt ennél a pontnál a legklasszikusabb felosztást említjük meg, amely szerint a négy vadállat Babilon, Média, Perzsia és Görögország. COLLINS, J. J. – COLLINS, A. Y., *Daniel. A commentary on the book of Daniel*, Minneapolis 1993, 312. Az állatok azonosításában feltételezik az író ismereteit korának állatvilágáról, és hogy azokat felhasználva írja meg a történetét. BARTELMUS, R., „Die Tierwelt in der Bibel II. Tiersymbolik im Alten Testament exemplarisch dargestellt am Beispiel von Dn 7, Ez 1 / 10 und Jes 11,6–8”, in JANOWSKI, B. – NEUMANN-GORSOLKE, U. – GLEßMER, U. (Hrsg.), *Geführte und Feinde des Menschen. Das Tier in der Lebenswelt des alten Israel*, 292–293. Azonban jogosan merülhet fel bennünk a kérdés, hogy vajon ezek az ismeretek tényleg olyan biztosak voltak-e, különösképpen a medve azonosítása nehézkes Médiával. REYNOLDS, B. H. III, *Between Symbolism and Realism. The Use of Symbolic and Non-Symbolic Language in Ancient Jewish Apocalypses 333–363 B.C.E.*, Göttingen 2011, 116–117.

¹⁸MILLER, R. D. II, *The Dragon, the Mountain, and the Nations. An Old Testament Myth, Its Origins, and Its Afterlives*, Eisenbrauns 2018, 242–243. Az eredmények merőben eltérőek. Azt mondhatjuk összességében, hogy bár számos teória született, de talán végleges és döntő kapcsolatot a Dn 7 és egyik korábbi mítosz között sem sikerült kimutatni. KEEL, O., „Die Tiere und der Mensch in Daniel 7”, in KEEL, O. – STAUB, U. (Hrsg.), *Hellenismus und Judentum. Vier Studien zu Daniel 7 und zur Religionsnot unter Antiochus IV.*, Freiburg 2000, 8. Hermann Gunkel az *Enuma elis* történetével hozza párhuzamba a Dn 7 megírását (a káosz megjelenése és a harc a káoszban), Helge Kvanvig a *Vision of the Netherworld* elbeszéléssel talál kapcsolatot (a hibrid alakok megjelenése miatt), Otto Eissfeldt az ugariti mondakörből eredezteti a történetet (a tengeri szörnyek miatt). Azonban meg kell jegyeznünk, hogy Dániel 7 teljesen önálló elbeszélés, amelynek megvan a saját maga értelme, és nem pedig egy korábbi forrás utánzása vagy éppenséggel megisméltése. COLLINS – COLLINS, *Daniel*, 280–289.

jelölnek a vadállatok szimbólumai (országok és pontosan mely országok), illetve arra, hogy pontosan miért ezeket a szimbólumokat használja a szerző (esetleges irodalmi behatások a szerzőre korábbi művekből), de most leginkább arra keresnénk a választ, hogy ezeknek a szimbólumoknak milyen üzenetük van, hogyan hatottak az akkori olvasókra, és esetlegesen hogyan árnyalja ez a teológiai mondanivalóját a szövegnek.

A vadállat-szimbólumok megértésével kapcsolatban további három dologra hívjuk fel a figyelmet, amelyek árnyalhatják a szimbólumok üzenetét: elsőként a tenger képére, az állatok hibriditására és a négyes szám jelentőségére.

3.1. Tenger

A vadállatok bemutatásánál (Dn 7,3–8) a tenger fontos szerepet játszik, mivel ez az a hely, ahonnan az állatok előjönnek. Ez a tengeri kép egységesíti a vadállatokat, tehát bár mindegyik különböző, mégis valamiben hasonlítanak egymásra: a tengerből jönnek elő mindannyian.

A tenger akár utalhatna konkrétan a Földközi-tengerre mint arra a helyre, ahová kötődnek az egyes országok. Mégis inkább reálisabbnak tartjuk azt, hogy a tenger szerepe nem amiatt fontos, hogy a konkrét származási helyet mutassa be, hanem inkább szimbolikusan érthető, ugyanis a tenger több irodalmi alkotásban klasszikus szimbólumként tűnik fel. Továbbá nem mindegyik hatalom hozható párhuzamba a Földközi-tenger képével (pl. Média).

A tenger valamilyen zavaros, ismeretlen helyre utal: az igazi sötétségre, ahonnan ezek az állatok előtörnek.¹⁹ Ha a tengernek a bibliai értelmezését taglaljuk, akkor vannak olyan bibliai helyek, amelyekben a tenger az Isten-ellenes világ szimbólumaként jelenik meg, ahol a tengeri szörny lakik (pl. Jób 7,12; 26,12). Meglehet, hogy a vadállatok Dániel könyvében, akik a tengerből, a sötétségből jönnek elő, arra utalnak, hogy a vadállatok származása az Isten számára idegen. Ezzel egyértelmű utalást kapunk arra, hogy az országok nem az Isten szolgálatában állnak, sőt Isten-ellenes hatalmakként lépnek fel Izrael életében.

3.2. Hibrid vadállat

Ezek az országok állatokként vannak bemutatva. Az állatszimbolizmus nem ismeretlen sem a zsidó, sem a környező népek kultúrájában, és forrását tekintve teljesen természetes, hiszen az állatok az emberi élet mindennapjaiban voltak jelen. A táplálék jelentős forrását jelentették az ember számára – főleg a háziállatok. Azonban itt ragadozókról van szó, amelyek a legnagyobb veszélyt jelentették a háziállatokra, és ezzel közvetve az emberi életet is megnehezítették az esetleges ragadozó-

---

¹⁹ COLLINS – COLLINS, *Daniel*, 294–295.; NEWSOM, C. A. – BREED, B. W., *Daniel. A Commentary*, Louisville 2014, 221.

támadások állatok ellen, azonban azzal is számolni kell, hogy magára az emberi életre is veszélyesek voltak a ragadozók. A legismertebb ragadozók pedig a zsidó és közel-keleti kultúrákban az oroszlán, a párduc és egyéb szárnyas madarak voltak, mint a sas.²⁰

Mindegyik állat brutális ragadozó, és a brutalitásukat még jobban fokozza az, hogy több esetben hibrid állatokról van szó, tehát nem csupán egy egyszerű oroszlán az első állat, hanem a sassal keveredik, ugyanígy a medve is brutalitást mutat a három bordával²¹ a szájában, a párduc a madárszárnyakkal és végül az a vadállat, amelyet semmihez sem lehet hasonlítani.²² A hibriditás nem egyedülálló kép Dániel könyvében, hiszen többek között a mezopotámiai irodalomban és építészetben is találunk hibrid állatokat, amelyek a képzelet szüleményei és különböző állatok összekapcsolásával születnek meg, azonban ezek nem kapnak mindig negatív megítélést. A hibriditás inkább a természetfelettségre utal.²³

Érdekes, hogy Dániel könyvének elbeszélésében az első állat – az igazán hibrid, amely két konkrét állatnak a találkozásából jön létre (oroszlán – sas) – szintén lábra áll és emberi szívet kap, ami utalhat a hibrid végső pozitívabb megítélésére.²⁴ Tehát az állatok hibriditása nem csupán az elrettentésre utalhat ilyen szemszögből figyelve, hanem leginkább arra, hogy természetfeletti származásuk van. Ez alapján úgy értelmezhetjük Dániel 7. fejezetét, hogy a szerző az ellenséges országok támadását valamilyen természetfeletti erőhöz kapcsolja. Eme erő ellen pedig az isteni erő eredményesen tud fellépni (Dn 7,11).

3.3. Négy

A harmadik fontos megjegyzés a négyes szám dominanciája az állatok esetében. négy állatról van szó és az ég négy szeléről.²⁵ A klasszikus interpretációk alapján ez a négy égtájra vonatkozik, vagyis az ég négy szele utalhat arra, hogy a világ min-

²⁰ GILBERT, A. S., „The Native Fauna of the Ancient Near East”, in COLLINS, B. J. (ed.), *A History of the Animal World in the Ancient Near East*, Leiden – Boston – Köln 2002, 3–34.

²¹ Ennek a képnak az értelmezésében nincs egységes álláspont. Esetleg egy párhuzamot fedezhetünk fel Ám 3-mal, amennyiben egy állatnak a szájában bordákat találunk, de ezt a kapcsolatot semmilyen más hasonlóság nem támasztja alá. PLÖGER O., *Das Buch Daniel*, Gütersloh 1965, 109. Mások úgy értelmezik, hogy a három bordát három agyarként fordítják, így egyértelmű utalást találnak a Bibliában ismert három babiloni uralkodóra, vagyis a medve tulajdonképpen az oroszlán három agyarárt tartja a szájában. HARTMAN, L-F. – DI LELLA, A-A., *The Book of Daniel*, Garden City 1978, 212.

²² Urs Staub kísérletet tesz arra, hogy ezt az állatot harci elefántként azonosítsa, ezt pedig a vadállat attribútumaiból teszi, valamint a korabeli érmék vizsgálatával. STAUB, U., „Das Tier mit den Hörnern. Ein Beitrag zu Dn 7,7f”, in KEEL – STAUB, *Hellenismus und Judentum*, 37–86.

²³ WATANABE, C. E., *Animal Symbolism in Mesopotamia. A Contextual Approach*, Wien 2002, 39.

²⁴ Baldwin elutasítja ezt a teóriát, és szerinte ez csak arra utal, hogy a vadállatot alázatra tanítják. BALDWIN, J. G., *Daniel. An introduction and commentary*, Leicester 1978, 139. Azonban az emberi szív Dániel könyvében leginkább pozitív dologra utal.

²⁵ A harmadik állattal kapcsolatban megjegyezzük a négy fejet és a négy szárnyat, de ez sokkal inkább csupán a harmadik állatra vonatkozik, nem pedig összességében az állatokra.

den egyes pontjáról kezd fújni, mintha az egész világ összeesküdött volna a zsidó nép ellen, és hasonló módon a 4 állat is egy univerzalitásra utalhat.²⁶

4. Összegzés

Tehát a Dániel könyvében található négy vadállat egyrésről egy Isten-ellenes hatalomnak a képviselői, amely egyben egy természetfeletti erő is, és ezek az állatok képviselik a számukkal azt, hogy ez a fajta negatív elnyomás nagyfokú univerzalitást is képvisel.

Az állatok szimbólumrendszerét elemezve körvonalazódhat bennünk az író fel fogása saját helyzetéről és népe veszélyeztetett sorsáról, amely a lehető legrosszabbnak tűnik. A legnagyobb elnyomással találkozhatott az író, vagy legalábbis saját korának társadalmát így élte meg. Azonban arra is fel szeretnénk hívni a figyelmet, hogy nem szabad abba a hibába esnünk, hogy azt feltételezzük, a fejezet legfőbb célkitűzése az lenne, hogy csupán bemutassa az író közösségét érő fenyegetéseket a történet során. A fejezet központi részében az Ősöreg és az Emberfia áll, akik győznek a vadállat felett. Vagyis az igazi mondanivaló az Istennek a fennhatóságában rejlik.

Tehát amikor láttuk azt, hogy a vadállat-szimbolika Dániel könyvének 7. fejezetében megjeleníti hatásos módon a zsidó közösséget ért, javarészt politikai támadásokat, amelyek Isten-ellenesek, természetfeletti és univerzálisak, akkor leginkább arra kell figyelniünk, hogy az Istennek a hatalma mindezen negatív és rettenetes erők felett áll. Tehát a vadállatok ilyesfajta bemutatása elsősorban nem arra szolgál, hogy elviselhetetlennek mutassa be a zsidó nép életét, hanem az Isten hatalmát jobban aláhúzza.

Ebben a tanulmányban kísérletet tettünk arra, hogy nem arra koncentrálunk, hogy egy szimbólumnak pontosan mi a jelentése, és nem is az eredetét kutattuk, hanem azt szeretnénk volna bemutatni az apokaliptika műfajára koncentrálni, hogy a vadállat-szimbólumnak, ahogy azt a Dániel 7. fejezetének történetben olvashatjuk, vajon milyen jelentősége van, és esetlegesen milyen teológiai üzenettel bír. Láttuk, hogy a vadállatok szimbólumát három jelentős mozzanat kíséri, amelyre figyelmesek lehetünk, mindhárom (a tenger, a hibriditás és a négyes szám) arra utal, hogy ezek a lények borzalmasak, azonban az isteni hatalom le tudja győzni őket.

---

²⁶ BALDWIN, *Daniel*, 139.